

تحلیل سیاسی هفته (۱۶)

واکاوی ابعاد امنیتی احداث پایگاه‌های نظامی آمریکا در افغانستان

بیان مسئله

در روزهای گذشته مباحثی درخصوص ایجاد پایگاه‌های نظامی دائمی آمریکا در افغانستان در سال‌های بعد از ۲۰۱۴ مطرح شده است. این درحالی است که پیش از این قرار بود تا پایان سال ۲۰۱۴ نیروهای آمریکایی خاک افغانستان را به‌طور کامل تخلیه کنند. آمریکا علاوه بر نیروها، باید همچنین تجهیزات نظامی خود را از این کشور خارج کند. ارزش تجهیزات نظامی آمریکا در افغانستان حدود ۲۷ میلیارد دلار برآورد شده است. با این حال با تصویب توافقنامه امنیتی توسط پارلمان افغانستان و همین‌طور مذاکرات مقامات افغانی برای تأمین امنیت آینده دولت و جلوگیری از ظهور مجدد طالبان، طرح احداث پایگاه‌های نظامی آمریکا با قوت بیشتری دنبال می‌شود. براساس مذاکرات انجام شده آمریکا درصدد است تا ۹ پایگاه نظامی در شهرهای کابل، بگرام، مزارشریف، جلال‌آباد، گردیز، قندهار، هلمند، شیدند و هرات احداث کند.

اهمیت مسئله در آن است که، آمریکا در ۳۹ کشور پایگاه بزرگ نظامی و در ۱۴۰ کشور ایستگاه‌های نظامی دارد. آمریکا به‌استثنای خاک خود در پنج قاره جهان جمعاً ۸۵۰ پایگاه زمینی، دریایی، هوایی و جاسوسی دارد. این کشور در خاک خود نیز به‌طور رسمی ۵۳۰۰ پایگاه نظامی دارد. پایگاه‌های آمریکا در همسایگی ایران عبارتند از: ترکیه، افغانستان، پاکستان، قرقیزستان، آذربایجان، گرجستان و ارمنستان. پایگاه‌های نظامی آمریکا در خلیج فارس نیز عبارتند از: بحرین، امارات عربی، عربستان، عراق، عمان، کویت و قطر.

ملاحظات امنیتی جمهوری اسلامی ایران

- با توجه به حضور فراگیر آمریکا در کشورهای عرب حاشیه خلیج فارس، آذربایجان و ترکیه و نیز برنامه‌ریزی برای حضور بلندمدت در افغانستان، ایران کاملاً در محاصره آمریکایی‌ها قرار خواهد گرفت و این موضوع می‌تواند تهدیدی علیه منافع ملی و منطقه‌ای کشور به‌شمار رود.
- در صورت حضور بلندمدت آمریکایی‌ها در افغانستان، ساختارهای فرهنگی و اجتماعی جامعه سنتی مانند افغانستان دچار دگرگونی می‌شود و این موضوع با توجه به اینکه افغانستان یک کشور اسلامی است و از نظر فرهنگی و زبانی به ایران نزدیک است، منجر به ایجاد گسست فرهنگی بین ایران و افغانستان می‌شود که پیامدهای آن به‌مراتب بیشتر از حمله نظامی یا برخورد نظامی بین ایران و آمریکا خواهد بود.
- یکی از زمینه‌های تأثیرگذاری ایران در منطقه، قدرت تسلط بر شاهراه انرژی است. آمریکا تلاش می‌کند تا با تسلط بر منابع نفتی آسیای مرکزی و خاورمیانه و حضور نظامی در افغانستان که امتداد ژئوپلیتیک خلیج فارس است، ایران را علاوه بر محاصره نظامی در انزوای بازارهای نفتی قرار دهد. می‌توان گفت، آمریکا با استقرار پایگاه‌های نظامی در کشورهای افغانستان و پاکستان درصدد است که منابع عظیم انرژی آسیای مرکزی و دریای خزر را از طریق لوله افغانستان، پاکستان و دریای عمان به آب‌های آزاد منتقل کند.
- از نظر آمریکا، محوریت ایران در خاورمیانه و جهان اسلام مانعی برای تسلط بر جهان اسلام است. از این‌رو این کشور همواره درصدد مهار و ضربه زدن به جمهوری اسلامی ایران بوده است. به همین دلیل آمریکا برای مهار ایران از ابزارهای نظامی، تجهیز گروه‌های اپوزیسیون و معارض استفاده خواهد کرد. حمایت از گروه‌های مخالف ایران به‌ویژه در مناطق جنوب شرقی و در مجاورت مرزهای افغانستان بر این مهم دلالت دارد.

• آمریکا همچنین از طریق ایجاد پایگاه‌هایی نزدیک مرز ایران اقدام به بهره‌برداری‌های اطلاعاتی و جاسوسی می‌کند. نمونه این موضوع را می‌توان در تأسیس پایگاهی با برج‌های ارتباطی و کانال‌های زیرزمینی در منطقه‌ای موسوم به «چاه‌لنگ» در ولایت فراه در افغانستان مشاهده کرد. این محل فقط سه کیلومتر با مرز ایران فاصله دارد. همین‌طور هواپیماهای بدون سرنشین و رادارگریز نیز در این پایگاه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند.

ملاحظات امنیتی همسایگان

• حضور بلندمدت آمریکا در افغانستان موقعیت پاکستان را به شدت تضعیف خواهد کرد. پاکستان همیشه افغانستان را حوزه نفوذ خود می‌دانسته و با حضور آمریکا این رؤیا را بر باد رفته می‌بیند. علاوه بر این، جبهه پیش روی طالبان در صورتی که در افغانستان به بن‌بست برسد، ممکن است که از سمت پاکستان باز شود.

• از طرفی پاکستان به حمایت از گروه‌های افراطی متهم است و در نهایت اگر پاکستانی‌ها با آمریکا همکاری نکنند حضور آمریکا در افغانستان ممکن است به دخالت نظامی آمریکا در پاکستان هم بیانجامد. پاکستانی‌ها به درستی می‌دانند که دولت افغانستان توانایی جلوگیری از اینکه کشورشان ابزار برای حمله به کشور ثالثی نشود را ندارد.

• سیاستمداران آمریکا افغانستان را نقطه‌ای برای کنترل آسیای مرکزی می‌دانند و معتقدند که از طریق حضور در افغانستان هند، چین و روسیه را زیر نظر دارند و از این طریق می‌توانند سه کشور یاد شده را مهار کنند.

• در همین حال روسیه در راستای استراتژی امنیت ملی خود هرگونه حضور نیروهای نظامی و یا پایگاه‌های خارجی در حوزه خارج نزدیک یعنی همسایگان جدیدالتأسیس روسیه و نیز کشورهایمانند افغانستان را به عنوان تهدیدی علیه امنیت ملی خود تلقی می‌کند. به همین دلیل روسیه با اظهار نگرانی از طرح ایجاد پایگاه نظامی آمریکا در افغانستان تهدید کرده است که در صورت ایجاد چنین پایگاهی از سوی آمریکا در افغانستان، این کشور نیز اقدام به ایجاد پایگاه‌های نظامی در کشورهای همسایه افغانستان خواهد کرد.

جمع‌بندی

با عنایت به این مهم که محاصره نظامی جمهوری اسلامی ایران از اولویت‌های مهم آمریکاست، این اولویت با استقرار پایگاه نظامی در ازبکستان و حضور اطلاعاتی در آسیای میانه و قفقاز عملی شده است. آمریکا با تقویت پایگاه‌های نظامی و حضور در آذربایجان، ترکیه و قرقیزستان و تحکیم روابط راهبردی، دفاعی و امنیتی با کشورهای منطقه، محاصره ایران را تنگ‌تر خواهد کرد. از سوی دیگر آمریکا تلاش می‌کند با تداوم حضور گسترده نظامی با سلاح‌های مدرن و پیشرفته در خلیج فارس، دریای عمان و تقویت پایگاه‌های نظامی در عربستان و دیگر کشورهای عرب حوزه خلیج فارس از جمله بحرین، قطر، کویت و امارات، ایران را در مرزهای خاورمیانه منزوی سازد. هم‌اینک بر آن است که با تأسیس پایگاه‌های مهم دائمی در افغانستان، کمربند امنیتی اطراف ایران را تنگ‌تر کند.

علاوه بر این حضور نظامی آمریکا در افغانستان می‌تواند زمینه‌ساز گسترش نفوذ در بافت و ساختار سیاسی، فرهنگی و اجتماعی افغانستان شود. به همین دلیل مقابله با قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در منطقه و بالاخص حوزه مجاور و نزدیک افغانستان باعث کاهش نفوذ ایران می‌شود. نکته‌ای که در این خصوص باید مورد توجه قرار گیرد این است که جمهوری اسلامی ایران از طریق مذاکرات سازنده با مقامات افغان باید از احداث و توسعه پایگاه‌های نظامی آمریکا در این کشور جلوگیری کند. همین‌طور مذاکره با کشورهایمانند آمریکا متضرر خواهند شد نظیر چین و روسیه نیز می‌تواند آمریکایی‌ها را در این مسیر ناکام گذارد. از آنجا که انتقال نظامیان آمریکا از شهرها به پایگاه‌ها به جهت کاهش هزینه‌های نظامی و تلفات در افغانستان بوده است، اگر آمریکایی‌ها متوجه شوند که با این کار نه تنها هزینه‌های آنها کاهش نمی‌یابد بلکه منجر به افزایش هزینه‌های سیاسی اقتصادی می‌شود ممکن است با مخالفت‌هایی از سوی کنگره و افکار عمومی نیز مواجه شوند.